

HACI ÖMER HÜDÂYÎ BABA VE DÎVANI

Prof. Dr. Süleyman ATEŞ*

Hacı Ömer Baba, 1237 senesi başlarında Harput iline bağlı Hoğu yöresinde bulunan Mürü köyü ileri gelenlerinden Kaymazzâde İbrahim Bey'in oğludur. Yaşı olgunluk çağına varınca Kur'ân-ı Kerîm'i okuyup hatmettikten sonra Peygamberimizden ve salihlerden gelen etkili duâları ve Delâil-i Şerîfi okumaya devam etmiş, sonunda duyduğu mânevî zevk ile ülkenin ileri gelen salih zatlarıyla görüşüp sohbetlerinden aldığı manevî kıvılcımla kalbindeki sevgi ve İlâhî aşk alevlenmiş, son derece ilerleyen aşkı gönlünü yakmaya başlamış, duyduğu ruhsal zevk kendisini olgunluğa çekmişti.

Ata binmekteki ustalığı ve beden yapısı ve genel durumu uygun olduğundan Erzincan Askeri kıt'alarına girerek *Kırk Serdarlar* teşkilâtı sancaktarlığına seçildi ve bir süre bu hizmeti yerine getirdi.

Bir gece rüyasında kendisine görünen üç kişi, zahir hizmetinin artık sona erdiğini, bundan böyle manevî hizmetle görevlendirildiğini, mana yolunda İlâhî feyizlere ereceği gibi birçok insanı da Hakk'a ileteceğini söyleyip kaybolu-verdiler.

Uykudan uyanınca gönlünü yakan bir ateş hissetti ve uykusunda kendisine müjde veren mânevî kişilerin hayalleri gözünün önünde canlandı fakat nasıl hareket edeceğini kestiremiyordu. Olgun bir mürşide teslim olup ondan feyiz almaya karar verdi. Ama böyle kutsal bir zatı nerede bulacaktı? Bunu düşünürken o sırada şöhreti Anadolu'nun dört tarafına yayılmış bulunan büyük üstad Erzincanlı Terzi Muhammed Vehbi'nin yüzü gözlerinin önünde canlandı ve ansızın kalbine, ona karşı derin bir sevgi aktı bu yüzden memurluk görevinden istifa edip Terzi Baba ile görüşmek üzere yola düştü.

Terzi Baba'nın huzuruna girdiğinde hemen ondan ders almak istedi, fakat gözünü yumup murakabeye dalan Terzi Baba'nın, birkaç dakika sonra: "Senin nasibin Arapgir'de Halifemiz Ömer Nûrânî Hazretlerine verilmiştir. Oradan feyiz alacaksın. Ona başvuru" buyruğu, kendisini Arapgir'e yöneltti.

Şeyhe bağlanmak amacıyla Arapgir'e giderken kaynayan aşk ve sevginin etkisiyle güçsüz kalmış ve içtenlikle "İmdâd imdât ey Gavs-i A'zam (Büyük Yardımcı) diyerek Abdülkadir-i Geylânî Hazretlerinden yandım istemiş, ansızın görünen iki korkunç kurt kendisine doğru gelip ayaklarına yüzlerini sürerek hal diliyle birtakım hareketler yapmışlar ve kendisinin, yüce bir makama ulaşacağını hal diliyle anlatıp gitmişlerdir.

* Diyanet İşleri Eski Başkanı.

Bu halde Arapgir'e gelen Ömer Baba, Büyük Pîr Şeyh Ömer Nûrânî'nin huzuruna saygı ile girip eteğini öptü. Ömer Nuranî Hazretleri mânevî murakabeye vardı, ardından kendisine moral verdi, gerekli öğütlerde bulundu ve çekmesi gerekli virdleri ve zikirleri, yolun âdâb ve erkânını anlattı ve öğretildiği biçimde çalışması öğüdüyle onu memleketi Harput'a gönderdi.

İki yıl kadar tenhaya çekilip vird ve zikirle meşgul olan Ömer Baba, daha sonra seyahate çıkıp, diyar diyar dolaşmaya başladı. Anadolu ile yöresinde bulunan ülkeleri dolaştı, birçok fazilet ve kemal sahibi insanla buluşma imkânına kavuştu.

Seyr-ü sülûküne devam ederken yavaş yavaş kendisinde olağanüstü haller belirmeğe başladı. Kendisinde oluşan değişim sonucu, seyahati bırakıp yedi yıl yalnız başına dağlarda yaşayıp otlarla, meyvelerle beslendi, çektiği çok miktarda zikir ve vird sonucunda Allah'ın lütfuyla aralanan mânevî bilgi kapılarından girdi, manen görüştüğü Hızır Peygamber (selâm ona) kendisine, Merve'de Ebu Müslim Teberdar ile görüşeceğini bildirdi. Ve ağzına bir soluk üfleyip onu Ebu Müslim Teberdar'a yöneltti. Hemen Merve'ye gidip (Ebu Müslim ile) açıkça görüşen Ömer Hüdâyî Baba'ya Ledünnî bilgiler açıldı ve çeşitli mânevî haller görüldü.

Zikir ve virdlerine devam ederken kendisinde Sultânî Zikir meydana gelmiş, bu arada Mürşidi Ömer Nuranî Baba'nın kalbine yerleşen sevgisi, Büyük Mürşidini ziyaret arzusu önüne geçilmez bir hal aldığından tekrar Arapgir yoluna düşmüştür.

Vaktiyle Arapgir'in ileri gelen zenginlerinden olan Şeyh Ömer Nuranî Baba'nın eşi Rukiyye Hanım, Arapgirli Sadrazam Yusuf Kâmil Paşa'nın kızkardeşidir. Büyük Ömer adıyla tanınmakta olan Şeyh bütün servetini Hak yolunda harcamış, yoksul hale düşmüş, o kadar ki eşi Rukiyye Hanım, çırkık eğirmek zorunda kalmıştır. Hanımefendi henüz tam olgunluk derecesine erişmediğinden ve eğirecek pamuğu da kalmadığından bunalmış ve artık bu ezikliğe katlanamayarak “Şimdi bir batman pamuk isterim!” diyerek Şeyh Hazretlerini sıkıştırmaya başlamıştır.

Bir yandan hanımının sıkıştırması, bir yandan da bastıran İlâhî tecellî ve aşk, arasında kalan Şeyh Ömer Nuranî Baba, metanetini ve olgunluğunu koruyarak oda kapısından avluya çıkarken müridi Hacı Ömer Baba da başı kabak yalın ayak olarak sırtına yüklendiği bir batman pamuk ile dış kapıdan avluya girmiştir. Büyük Mürşidin gözü Ömer Baba'ya ilişince:

– Yâ, Ömer sen Hıdır mısın ki bana yetiştin! demiş.

Şeyh Hazretlerinin teveccühü ile Ömer Hüdâyî Hazretleri kendinden geçip yıkılmış ve yirmi dört bin peygamberle pirinç pilavı yemiş ve çeşitli İlâhî tecellilere mazhar olup muradına ermiştir

Daldığı Hüviyet âleminde uyanınca Büyük Mürşid Şeyh Ömer Nuranî (kd. sr.) Ömer Hüdâyî Baba'ya halifelik vererek onu, halkı irşadetmekle

görevlendirmiş ve icazetnâme ile namlusu bir metre uzunluğunda bir teber ve bir buçuk metre uzunluğunda mânevî bir kılıç vererek onu Harput'a göndermiştir.

Manevi olgunluğa erişip irşad icazeti alan Ömer Baba, Harput'a dönünce bir süre oturduğu Perçenç köyünden Kövenk'e göçmüş ve orada bir ev, yanında da bir tekke yaptırmış ve ıryad seccadesine oturup saliklerine feyiz vermeğe başlamıştır. Bu adaoa Pembe (...) Hanımla evlenmiş ve Ahmed Cemâli adında bir oğlu ile Meymene, Saâdet ve Hâfıza isminde üç kızı olmuştur.

Feyiz havzası o kadar geniş ve etkili idi ki onun mânevî kadehinden bir damla içen kişi, bir daha dünyaya eğilim göstermez ve feyiz kadehinin yanından ayrılmak istemezdi. Kendisi Halife olduktan sonra da büyük mürşidi Ömer Hazretlerinin ziyaret ve hizmetlerini terk etmemiş, o vefat edinceye dek onu ziyarete ve ona hizmete devam edip duâlarını almıştır.

İrşad seccadesinde saliklerine feyiz verirken zaman zaman içine dolan İlâhî aşk sonucunda, Hüdâyî mahlasıyla şiirler yazmış, Hak yolunda ilerlemenin yöntemlerini açıklamış, salikleri dünya tutkusundan Hak aşkına çekecek öğütler vermiştir.

Divanına:

Besmele ile bed ettim iptidâ	Et inâyet bize ey Bârî Hudâ ¹
Senin isminle olur her iş tamam	Böyle itikadetmişiz hâs-u âm ²
Hamd-ü bî had sana olsun ey Hudâ	Kılma bizi senin lütfundan cüdâ ³
Hem salât olsun Resulüne tamam	Kıl şefî' bize anı yevme'l-kıyâm ⁴

dizeleriyle başlayan Hüdâyî Baba, huzur ile ibadetin, manevi feyiz ve inkişafa sebeb olacağını vurgulamıştır:

Et tevbe cürme iptidâ	Sana gele bûy-i Hudâ ⁵
Olma huzurundan cüda	Gelmez mi gör feyz-i Hudâ ⁶
Gel sükût ile sıyâm et	Zikr-i Hüdâye kıyâm et ⁷
Her an huzurda devam et	Gelmez mi gör feyz-i Hudâ

Dünyanın aldatıcı çekiciliğine aldanmamayı vurguluyor:

Bakıp nakşına aldanma bakası yok yalandır ha⁸

¹ Önce besmele ile başladım. Bize yardım et ey Yaratıcı Tanrı!

² Her iş senin adınla tamamlanır, halk ve aydınlar olarak biz hep böyle inanmışızdır.

³ Ey Tanrı sana sınırsız hamdolsun, bizi lütfundan uzak eyleme

⁴ Peygamberine de salât-ü selâm olsun, onu Kıyamet gününde bize şefâatçi kıl

⁵ Önce günahına tevbe et ki sana Tanrı kokusu gelsin.

⁶ O'nun huzurundan ayrılma da bak bakalım sana Tanrı'nın feyzi gelmez mi?

⁷ Susma orucu tut, Tanrıya zikre çalış

⁸ Dünyanın nakşına, süsüne bakıp da aldanma, kalıcı değil, yalandır.

Nakş-i dünyâya aldanan bunun zevki dâim sanır⁹
 Bilmezler tez geçer gölge gibi bir sayebandır¹⁰ ha
 Hudâ âşıkları hiç meyl-i ağyâr eylemezler kim¹¹
 Malumdur meyl-i ağyar eylemek daim yamandır ha¹²

Ma'nen ilerlemek, ruhen yücelmek isteyen dünya zevklerinden geçmelidir:

Aşk-ı dildârîde¹³ yanmak dilersen bu fenâdan¹⁴ geç
 Tarîk-i Hak'ta zâkir ol bu şöhret-ü senâdan geç¹⁵
 Hak âşığı, ancak tek sevgilisi Allah ile mutlu olur, huzur bulur:
 Bil muhakkak âşıkân mâşûk ile olur ferah¹⁶
 Hücre-nişîn talebe ders ile olur ferah¹⁷
 Gözlerini ey püser aç bülbüle eyle nazar¹⁸
 Uçarak daldan dala güller ile olur ferah¹⁹
 Mürğâne gulgule düşmüş ötüşürler her zaman²⁰
 Nâle ederler çimende aşk ile olur ferah²¹
 Tâlib-i dünyâ olanlar ehl-i Hak'tan ayrılır²²
 Sîm-ü zeri cem edip isyân ile olur ferah²³
 Meyledenler mâsivâyâ mevtinî nisyân eder²⁴
 Kuud-i fıraş eyleyip dînâr ile olur ferah²⁵
 Âşık-ı Hudâ olan cihân zînetin anlamaz²⁶
 Hırka-i dervîşi giyip zikr ile olur ferah²⁷
 Âşık olan aşk ile mâşukunu çok zikreder²⁸
 Mâsivâyı terk edip dildâr ile olur ferah²⁹

⁹ Dünyanın nakışına, süsüne aldanan bunun zevkinin sürekli olduğunu sanır.

¹⁰ Sayebân: gölgelik

¹¹ Allah âşıkları O'ndan başkasına eğilim duymazlar.

¹² Çünkü Tanrıdan başkasına eğilim duymak yamandır

¹³ Sevgilinin aşkında

¹⁴ Yok olucu dünyadan

¹⁵ Hak yolunda Allah'ı zikret, şöhret ve övgü tutkusundan geç

¹⁶ Âşıkların, sadece sevgili ile sevineceklerini bil

¹⁷ Okul odasında oturan öğrenci de ders okumakla sevinir

¹⁸ Ey oğul gözlerini aç da bülbüle bak

¹⁹ Daldan dala konarak güller ile sevinir

²⁰ Kuşlar coşa gelmişler, ötüşüp duruyorlar

²¹ Çimende aşk ile ağlayarak sevinirler. Veya çimenler de kuşların ötüşüyle sevinir.

²² Dünyayı isteyenler Allah adamlarından ayrılırlar.

²³ Onlar altın gümüş derleyip günah işlemekle sevinirler.

²⁴ Mâsivâyâ eğilim duyanlar öleceklerini unuturlar.

²⁵ Lüks sergiler (koltuklar) üstünde oturup para ile sevinirler.

²⁶ Allah'a âşık olan, dünya süsünden anlamaz

²⁷ Derviş hırkasını giyerek zikirle sevinir.

²⁸ Âşık olan, aşk ile sevgilisini anar

²⁹ Her şeyi bırakıp sadece sevgili ile sevinir.

Âşık isen sâlikâ zikr-i Hudâ et heman³⁰
Mâsivâyı terk eden huzur ile ôlur ferah³¹
Gafletî koy Hüdâyî rûz-ü şeb zikreyle gel³²
Kalb-i âşık Hâlik-ı ekber ile olur ferah³³
Gece ibadeti onu derin huzurun kucağına atıyor:
Her seherde saçar Hak feyz eder “Oh!”³⁴
Kamu müznibânı tathîr eder oh³⁵

Ve altın öğütü:

Ve yüksek ahlaka ilişkin altın öğütlerini halk diliyle şöyle anlatmıştır:
Gel etme sırr-ı Hakk'ı fâş, dahi kimseye atma taş
Bir gün gidersin dünyâdan, işin olur uhrâda yaş
Sakin dünyâyâ aldanma, bunu sana kalır sanma
Yoktur bakası inanma, ederse ger senî bir baş
Bir kimseyi incitme gel, hiç verme işine hâlel
Muhtaçlara gel tut bir el anlara daim yedir aş
Kimseye kemlik dileme, kibredip ağır söyleme
Düşeni azar eyleme hiçbir gönül yıkma adaş
Hüdâyî gel görme hakîr velev ki olsa bir esîr
Gerek kebîr gerek sağîr ednâ görüp oynatma kaş

Halifesi Hacı Muharrem Efendi onu şöyle anlatıyor:

Dünyadan el çekmekte, Hakk'a muhtacolmakta, her şeyden soyulup yalnız Hak ile kalmakta ve Hak'tan başka bir varlık görmemekte zamanının biricigi idi. Beşerliğini yok bilmede ve sadece Hakkın varlığını görmekte, Haktan başka varlık tanımamakta döneminin teki idi. O kadar yüksek vasıflara ve mânevi hallere sahipti ki daima Hakk'ın huzurunda bulunur ve sürekli Hak aşkıyla sarhoş görünürdü. Ne kadar kendilerinin sohbetinde bulunmuşsam ve ne kadar habersiz olarak kendilerini ziyaret etmişsem o sultanı murâkabe halinde bulmuş, sonsuz feyizleriyle sarhoş olarak hayret içinde kalmışumdur. Daima namazda oturur gibi dizleri üzerine, Arapgir'e yönelik olarak oturduğunu görmüşümdür. Her an büyük mürşidini, ayna gibi karşısına almış ve böylece yetenek kazanıp Şeyhinde yok olmuş bulunduğunu duymuşumdur. Büyük mürşidinin hırkasını da giydiğinden bazen diğer vasıfları da aynen şeyhe benzer, bir anda kendi asıl

³⁰ Ey salik, eğer âşık isen hemen Allah'ı zikret

³¹ Mâsivâyı terk eden huzur bulur, sevinir.

³² Ey Hüdâyî, gafletî koy, gece gündüz zikreyle

³³ Âşıkın kalbi, ancak Büyük Yaratana sevinir.

³⁴ Hak her seher vakti feyz saçar, “Oh” der

³⁵ Bütün günahkârları temizler, oh

sıfatında, diğer anda da Büyük Mürşidinin şekil ve suretinde görünürdü. Ve daha garip, olağanüstü ve heybetli sıfatlara bürünürdü.

Özetle: Meleklik sıfatlarını kazandığından, insanın kavrayamayacağı olağanüstü bazı haller oluşurdu ki görenleri hayret içinde bırakırdı. Çünkü kutsal sıfatları o kadar arılık ve inceliğe ulaşmıştı ki âşıkları o kutsal sıfatlı zatı nurdan mücessem latîf bir kişi görürdü. Zamanın insanları grup grup devletlinin ziyaretlerine gelir ve onun velilik kadehinden bir yudum olsun içmeğe koşar, hatta gayri Müslimler bile o hakikat çeşmesinden içmek isterlerdi. Böyle olağanüstü halleri görülüp ünü yayıldıkça her gün büyük bir topluluk gelir ve bunlar içinde nice kimseler çalışarak Hakka kavuşurdu. Bu neş'e tadıldıkça okyanus gibi feyizler coşmuş, müritlerin sayısı seksen doksan bini geçmiş ve İlâhî zikirler ve sonsuz feyizler o kadar yayılmıştı ki nereden geçse bir zikir sesi duyulur ve bir nisbet kokusu koklanır olmuştu.

Parmakla gösterilen o zatın yaratılışı gayet gökçek ve ölçülü idi. Şöyle ki: Orta boylu olup cemaat içinde seçkin ve heybetli olurdu. Yüzü değirmi ve güzeldi. Temiz bedeni esasında etli olup zât tecellisine eriştiğinden eti gitmiş idiyse de yine etli görünürdü. Benzi beyaz olup biraz bal rengine çalardı. Gözleri siyah olup bakışları gayet cazip ve güçlü idi. Sakalı ak ve uzunca idi. Ak ve üç örüklü saçları, sağ ve sol memelerine kadar sarkardı.

Başına keçeden sivri bir külâh giyer, üzerine yeşil sarık sarardı. Müridleri de başlarına aynı külâhı kor ve mümkün oldukça ona benzemeğe çalışırlardı. Bazen başına Kadirî sikkesi (Kadirî Tacı) kordu. Ve bunları Hoğu Köyünden müridesi Hacı Hanım, kendi parasıyla alıp diker ve hediye ederdi. Dikilmesi için o mübarek kadın kıbleye yönelik olarak oturur (ki yüce Şeyhin bulunduğu köy de kible yönünde idi) besmele çekip üç İhlâs okuyarak bir iğne batırmak koşuluyla tam bir yılda giysiyi tamamlayıp o devletli sultana giydirdi. Bu güzel hizmetinden ötürü yüksek feyiz sahibi olarak muradına ermiştir.

Tekkenin keçeden olan sergisi gayet temiz tutulurdu. Kendisi bir minder üzerinde oturur, yastıklara yaslanmazdı. Sürekli tekkede oturur, bir yana gitmezdi. Dergâhında gece ve gündüz misafir eksik olmaz, her gün kafil kafil otuzar kırkar ve bazen yüz ikiyüz, üçyüz ziyaretçi ve salık birden ziyarete gelirdi. Bu kadar sıkışıklığa karşın yine sıkıntı çekmez, telaş göstermezdi. Konukların kahvelerini bizzat kendi eliyle pişirir, hizmet eden bir mürid ile dağıtarak içirirdi.

Sofrası yerden kalkmaz, yemek yemeyen kimse kalmazdı. Her gece otuz, kırk konuk ve salık dergâhta yatardı. Kendisi harem tarafına gitmez, salıklarından ayrılmaz, fakat yatağına girip herkes yattıktan sonra kendisi oturup murâkabeye dalar ve sabahlara kadar mânevî hal içinde kendini kaybeder, çeşitli tecellilerin zevkini alırdı. Sabah namazlarını cami'de, diğer vakitleri dergâhta cemaatle kılardı. Seyyah olarak dolaştığı sıralarda haccetmiş ise de halîfeliğe atandıktan sonra yetiştirdiği birkaç dostu ile tekrar hacca gitmiş, dönüşlerinde Peygamber soyundan gelen büyük mürşid, her bilim dalında üstad

olan, oluş âlemi dairesinde zamanın kutbu, şeyhler şeyhi, efendimiz, mevlâmız, sığınağımız Seyyid Şeyh Dede Osman Ruhâvî hazretleriyle görüşmüş ve onun yanında birkaç gün ikamet edip o esnada anılan büyük Şeyh tarafından kendisine yapılan teveccüh üzerine gelen mânevî buyruk üzerine Şeyh Hacı Ömer Baba'ya Kadirî Tarikatinden hilâfet verilmiş ve Büyük Kutup, kendi hırkasını Şeyh Hacı Ömer Baba hazretlerine giydirip Kadirî tarikatini yürütmesi ve bu usul üzere halkı irşad etmek için görevlendirip Harput'a göndermiş olduğu için eski usul ve virdler değişmeden salıklar zikir yöntemlerini sürdürmüşlerdir. Ve iki denizin feyizleri bir kanaldan akarak âşıkları olgunluğun doruğuna ulaştırmıştır. Bunun içindir ki (Şeyh Hazretleri) akşamları sohbet ederken birden coşarak Kadirî usulü üzere zikreder ve ettirirdi.

Kendisi insanlarla nasıl geçinileceği konusunda deneyim sahibi olmuş, çok seyahat ettiği için dünyanın çeşitli hallerini bilen ruhânî bir doktor (bir psikolog) ve herkesin kalbindeki düşünceyi görüp herkesin karakterine uygun feyizli kelimeleriyle taştan katı kalbleri yumuşatıp Hakk'a çekerek murâda erdiren Tanrısal bir önder idi. Bazen Allah'ı sevmek hakkında öyle değerli ve ince sözler ve hikâyelerle insanları mâneviyata yönlendirirdi ki herkesi aşk ve şevke getirip takatsiz ve kararsız kılardı. Mecliste bulunanların hepsi can kulağıyla dinler, Allah'tan başka şeyler gönüllerinden gider, bin can ile sohbe hayran olur, Şeyh Hazretleri ne emredecek diye gözetlerlerdi. Oturşuna, kalkışına, söyleyişine hayran olup sözlerini uygularlardı.

Görgü kurallarını bilir, kalb hallerine vakıf olduğundan dinleyenlerin durumlarına uygun konuşur, dinleyenlerin gönüllerine girip onları etkilerdi. Konuşması kibardı, güzel hatıptı, zarif nükteleri çoktu. Mânevî öğütleri dinleyenlerin kalblerini ihya eder, gönüller hemen aşk ve şevke gelip ruhsal zevke ererdi. Bir sözü yinelemez, başka konulara geçerek söz akışını değiştirmezdi. Kalbine gelen mânevî düşünceler o kadar geniş idi ki sohbet esnasında kalbine hücum eden kelimelerin hepsini söylemeğe yeterli zaman bulamazdı. Arada bir kalbine bakar, aldığı inci ve cevherleri dile getirdikçe dinleyenlerin gönüllerindeki gizli düğümler birer birer çözülür, kuşkular dağılırdı. Murâkabe esnasında olağanüstü bir şey olursa sohbe son verip bir süre sessiz kalırdı. Kendisi o kadar şefkatli idi ki birisini çıplak görse idi, şayet yanında verecek bir şey bulamazsa derhal o yoksula kendi giysisinden bir giysi giydirdi.

Dünyanın varını yoğunu eşit bilir, hiç üzülmeyen ve bir menfaat karşısında sevinmezdi, veren ve alan Hak olduğu için Allah'a tevekkül çok güçlü idi. Bir gün adı geçen köydeki bağına gitmişti. Mevsim gereği her taraf yeşillik içinde, akan suların sesi ve çeşit çeşit kuşların ötüşleriyle şevke gelen büyük Şeyh bağda geceleme, bir yandan ay ışığı, ağaçlara ve yeşilliklere vurmuş, bir yandan da oluşan çeşitli İlâhî tecelliler dalıp sarhoş olmuş, gecenin yarısı böylece geçtikten sonra Şeyh abdest alıp namaz kılmaya başlamış, namaz

esnasında acayip tevek sesleri işitince namazını bitirip selâmladıktan sonra çevresine bakmış, başına girmiş olan bir kişinin telaş içinde tevekleri zedeleyip üzüm topladığını ve topladığı üzümleri küme küme yığdığını görünce: “Oğlum tevekleri incitme, her tevekten birer salkım al” demiş.

O biçare ise “Vay ne yaptım” diye kaçmaya başlamış, fakat Şeyh Hazretleri, emir ve ısrar ederek adama, topladığı üzümleri tamamen hediye edip “Daha ne zaman dersen gel götür, ben alma demedim, yalnız tevekleri incitme, dedim” demek suretiyle hoşlukla adamı yola vurmuştur.

Sabahleyin Şeyh Hazretlerinin huzuruna gelen adam Tevbe edip mağfîret dileyerek intisabeylemiş ve bu olay kendisinin kurtuluş nedeni olmuş, muradına erip kemal bulmuştur.

Yine bir gün, Şeyhin hizmetkârı, üç yaşına girmiş olan bir danayı nahıra katmış ise de dana kaçarak köylünün yeşil ekinine girmiş; ekin sahibi de taş atarak hayvanın ayağını kırmış. Bunun üzerine Hz. Şeyh adı geçen danayı kestirip köy halkıyla beraber dananın ayağını kıran kişiyi de çağırıp güzel bir ziyafet vermiş. Yemek esnasında şaka yollu: “Siz duâ edin bu adama, yoksa bu ziyafet olmazdı” deyince hemen kıran kişi kalkarak kusurunun affını dilemiş ve Şeyhe intisabetmiş, haline göre de feyiz almıştır. Bu zat, Hz. Şeyhin vefatından sonra “Ben dananın ayağını kırdığım zaman yanımda hiç kimse yoktu (bir gören olmadı) meğer Hz. Şeyh görüyormuş” diyerek daima söyler ve ağlardı.

Bir gün Hz. Şeyhi ziyarete gelen bir kişi, merkebin ahıra koyup dergâha çıktı. O sırada merkep ahırdan çıkıp gitmiş. Ziyaretçi, ziyaretten sonra gittiği ahırda merkebi bulamadı. Çevreyi araştırdı, merkebin kaybolduğu anlaşılınca durumu Cenabı Şeyhe bildirdi. Şeyh Hazretleri buyurdu ki: “Sabret, hayvan otlamaya gitmiştir, kaybolmaz.” Ziyaretçi adam ise “Efendim her tarafı aradım, bulamadım. Herhalde kayboldu” deyince Cenabı Şeyh buyurdu ki:

– Ahırda bulunan bizim merkeple senin merkebin değeri ne derecedir (hangisi daha değerlidir)?

Adam:

– Efendim benim merkebim avaradır, ahırdaki hayvanın fiyatı yüksektir dedi.

Şeyh buyurdu ki:

– Madem ki bu merkep daha iyidir, senin merkebin yerine bu merkebi götür.

Adam da hiç tereddüt etmeden merkebi alıp gitti. Ve yolda kendi hayvanının otlamakta olduğunu görünce Cenabı Şeyhin hayvanını getirip teslim etti ve özür dileyerek gitti.

Bu vak’ayı anlatmaktan amacım, devletli veliler sultanının dünyaya ait işler için asla daralmadığını, sıkılmadığını; dünyanın varına sevinmez, yoğuna üzülmez, böyle şeylerle gönül aynasına toz konmaz olduğunu belirtmektir.

Şeyh Hazretleri, ikamet ettiği Kövenk köyünden herhangi bir kent veya köye gittikleri zaman uygulanan yöntem ve düzen şöyle idi: Önce devletli Büyük Mürşid, ulu Pîr Efendimiz Hazretleri süslü, görkemli bir ata binerlerdi. Önünde düzenli olarak, biri sağ diğeri sol tarafında bulunan iki sancak taşınırdı. Bunların önünde de yirmiden fazla mahzarıcı ve iki çarpane, bunların önünde de yirmiden fazla teberdar (baltacı) bulunurdu. Onların da önünde şeyhi tarafından kendisine verilen ve Bâtın Teberi adlı, namlusu bir buçuk metre uzunluğundaki Teberi taşıyan biri bulunur, hepsi aynı taç ve giysiyi giymiş olarak düzenli biçimde yürürdü. Ünlü Şeyh Hazretlerinin arkasında, halifelerinden, doğru sözlü güzel halli Hüseyin Visali Hazretleri sağ tarafında., Hamza Baba da sol tarafında yürürdü. Bunların arkasında da iki bini aşkın müridi, hepsinin başında yeşil sarılı tek düze sivri külâh, üstlerine de yeşil hırka giymiş olarak düzenli yürüyüşle giderlerdi. Dört yandan koşup gelen iki üç bin ziyaretçi de bunlara katılarak tek hal ve tek ses olurlardı.

Özetle: Düzenli biçimde çalınan mahzarların, çarpânelerin eşlik ettiği büyük bir kalabalık, sanki tek sesmiş gibi “Hay Hay, Hay Allah” diye zikrederek, Allah’ın mübarek isimlerini okuyarak gitmek istedikleri yere varırlardı. Yolda ziyaret edenlerin kimi Şeyh Hazretlerinin elini, kimi eteğini, kimi hırkasını, hasılı el ve diğer organlarından neresine rastlarsa öperlerdi. Bu büyük mânevî topluluk ile yapılan zikir ve okumalar, o kadar aşk ve şevk çekerd ki kimi akıldan geçip düşer gibi aşka gelip yanık bir ses ile na’t okur, kimi aşkından ağlar, kimi de “Âh” edip yüreğini dağlardı.

Bu esnada ara sıra bir nispet kokusu yayılırdı; bazen sanki bir Rahmân yeli, bir Subhân tecellîsi oluşur, herkesi sarhoş ederek akılsız bırakırdı.

Özetle o kadar zevkli durumlar olurdu ki gökteki meleklerin bile imrenerek (zikre) katıldıklarını bazı keşfi açık kimseler görürler ve gerektiğinde iyi hal sahibi olgun insanlara vizyonlarını anlatırlardı.

Şeyh Hazretlerinin Ahmed Cemali isminde bir oğlu, Meymene, Saâdet ve Hâfıza isimlerinde üç kızı dünyaya gelmiştir. 307 (1891/92) tarihinde Meymene Hanım’ı Harput’ta Lülecizâde İsmail Efendi’nin oğlu Hüseyin Hüsnü Efendi ile vetarihinde de Hüseyin Hüsnü Efendi’nin kız kardeşi ...<hanımı kendisinin değerli oğlu Ahmed Cemali Efendi ile evlendirmiştir. Meymene Hanım’ın İsmail Hakkı Bey adında bir oğlu olmuş, kendisi 22 Şubat 309 (1893/1894) tarihinde âhîret yurduna göçmüştür.

Ahmed Cemali Efendi’nin, evlendikten bir yıl sonra bir kızı dünyaya gelmiş, fakat bu çocuk kırkını doldurmadan vefat etmiştir. Eşi ... Hanım da yirmi gün sonra âhîret yurduna gitmiştir. Bunun üzerine Ahmed Cemali Efendi, eskiden olduğu gibi dünyadan el etek çekmiş, tâ çocukluğundan beri kendisinin ve dünyanın babası olan o Büyük Mürşid’den aldığı derslere aralıksız devam etmiş, onun emirlerini eksiksiz uygulamış, aldığı büyük feyz ile sürekli bir

cezbe içine girmiştir. Bu genç velînin ruh olgunluğu, sürekli cezbe halinde İlâhî aşka daldığı aşağıdaki dizelerden anlaşılmaktadır. Allah sırnı takdis etsin.

Aşkın şarabın içmişem	Gülşen-i aşka göçmüşem ³⁶
Aşkınla dolup kalmışam	Ben mest-ü müdâm olmuşam ³⁷
Lütf-ü kereminle ihsan et	Ya Rab dîdârın ayan et ³⁸
Göster cemalin şâdân et	Âşık-ı dîdâr olmuşam ³⁹
Hubbünde pûyan olmuşam	Aşkın bahrine dalmışam ⁴⁰
Ben Hakk'ı canda bulmuşam	Dost ile hem-hâl olmuşam ⁴¹
Dil perdesini aradan	Kaldırdı bu avaradan ⁴²
Kanda baksam o Yaradan	Bu sırra hayran olmuşam ⁴³
Ahmed Cemali cânânı	Kendinde buldu ayânı ⁴⁴
Keşf oldu sırr-ı Subhânı	Âleme sultan olmuşam ⁴⁵

Özetle: Ahmed Cemali Hazretleri (Allah yüce sırnı kutsasın) tam temiz bir kalb ile yüce Allah'ı dilden ve gönülden anarak sultani zikre erişmiş ve bütün organları Hakkı zikrederek olgunluğa ermiş ve kalbi İlâhî aşk ve şevk ile dolarak Rahmân'ın cezbese bedenini ve ruhunu kaplamıştır. Böylece meleklik sıfatı kazanarak olgunluğun doruğuna ulaşmıştır. Onun vilayet çeşmesinden içen nice salıklar de kıpır kıpır vecde gelerek hal sahibi olmuşlar, ruhsal zevkleri elde ederek muratlarına ermişlerdir. Yazar (Hacı Muharrem Efendi), Ahmed Cemali için şunları yazmıştır:

Ahmed Cemali	Buldu kemali	Daim okurdu	İsm-i Celâlî ⁴⁶
Terk etti kali	Ahzettı hali	Alırdı daim	Feyz-i zülâlî ⁴⁷
Sana hidâyet	Oldu inâyet	Rûz-i cezâda	Eyle şefâat ⁴⁸
Yücedir halin	Yoktur misalin	İhvânın ister	Feyz-i kemâlî ⁴⁹
Ey gül-i rânâ	Hüdâyî Baba	Feyzini verdi	Lütfetti sana ⁵⁰
Âşık-ı Hudâ	Can sana fedâ	Eyleme bizi	Feyzinden cüdâ ⁵¹

³⁶ Aşkın şarabını içtim, aşk bahçesine göçtüm

³⁷ Aşkınla dolup kaldım, sürekli sarhoş oldum.

³⁸ Lütuf ve ikramınla bana yüzünü göster

³⁹ Cemâlini göster de beni sevince kavuşturd; ben yüzüne âşık oldum.

⁴⁰ Sevginle yanıq tutuştum. Aşkın denizine daldım

⁴¹ Ben Hakk'ı kendi canımın içinde buldum. Dost ile aynı hale girdim, arkadaş oldum.

Onunla ültfet etme şerefine erdim.

⁴² Sevgilim, bu zavallının kalbi üstündeki perdeyi kaldırdı.

⁴³ Şimdi nereye baksam Yaradan'ı görüyorum. Bu sırra hayran oldum, şaşırıp kaldım.

⁴⁴ Ahmed Cemâlî sevgiliyi ap açık olarak kendisinde buldu.

⁴⁵ Subhân'ın (Ulu Tanrı'nın) sırrı kendisine açıldı. Bu yüzden ben âleme sultan oldum.

⁴⁶ Ahmed Cemali kemali buldu, sürekli İsmi Celal okurdu

⁴⁷ Sözü biraıp hali aldı, sürekli tertemiz zevk alırdı

⁴⁸ Allah'ın yardımını ile sana hidayet verildi. Ceza gününde bize şefaat et

⁴⁹ Halin yücedir, benzerin yoktur, kardeşler senden olgun feyzini isterler

⁵⁰ Ey güzel gül, Hüdâyî Baba sana lütfedip feyzini verdi.

⁵¹ Ey Hak Âşıkı, sana can feda olsun, bizi feyzinden yoksun bırakma

Bu Sırrı sana Der lütfet bana Feyzin daima Ola rehnümâ⁵²

Ahmed Cemâlî (Allah yüce sırrını kutsasın) Hazretleri, henüz yirmi yaşlarına bastığı sırada olgunlaşmış, yetişmiş; fakat Tanrı'nın “*Rabbine dön*” buyruğu uyarınca 22 Şubat 1309 (1893/1894) tarihinde sırlara açılmış olan ruhu, yüceler âlemine uçmuş ve Devletli mânevî Sultanı, ihvânı (müridleri) ve bütün sevenleri baştan ayağa üzüntüye ve yasa boğmuştur. Hattâ vefatı sırasında büyük velîlerin ruhlarının da gelip Şeyh Hazretlerinin üzüntüsüne katıldıklarını; Şeyh Hazretleri, bu genç velîlinin vefatına tarih düşürdüğü şiirinde açıklamıştır.

Kibâr-i evliyâullah	Hem aktâb-i ricâlullah ⁵³
Kamu merdân-i ehlullah	Şerâfetle nüzul etti ⁵⁴
Tecellî-bâğı sultanı	Pîr-i Kandîl-i nûrânî ⁵⁵
Abdulkadir-i Geylânî	Saâdetle nüzul etti ⁵⁶
Ahmed bu fenâdan geçti	Bu mihnet-hânedan göçtü ⁵⁷
Fenâdan azm edip Ahmed	Dedi yâ Vâhid-i samed ⁵⁸
İhvânıma eyle meded	Deyip Hakk'a niyaz etti ⁵⁹
Tecellî kapısı küşâd	Olup durmaz gider Ahmed ⁶⁰
Şikest oldu nice bin kad	Bu ahvale keder etti ⁶¹
Peder mâder-ü ihvânı	Kamu ahhâb-u yârânı ⁶²
Ettiler âh-ü efgânı	Semâya dek suûd etti ⁶³
Yanıma gelen ihvâna	Fâtîha okuyan cana ⁶⁴
Cemî-i ehl-i imana	Selâmetle duâ etti ⁶⁵
Reh-i vuslat göründü çün	Gitti dünyâdan meh-cebîn ⁶⁶
Gaipen geldi mürğ-i tîn	Târîhini beyan etti ⁶⁷

⁵² Son tdörtlüğün anlamı açıktır. Muharrem Efendi, Ahmed Cemalî'nin, feyzinin kendisine kılavuz olmasını istemektedir.

⁵³ Büyük velîler, hem de Allah adamlarının kutupları olan ermişler

⁵⁴ Bütün Allah adamları şerefle inip geldiler.

⁵⁵ Sultan bahçesinin yıldızı, ışık kandilinin pîri

⁵⁶ Abdülkari-i Geylânî, mutlulukla inip geldi.

⁵⁷ Ahmed bu geçici dünyadan geçip gitti, bu sıkıntı yurdundan göçtü

⁵⁸ Bu geçici dünyadanan yola çıkarken: “Ey Bir, ey eksiksiz Allahım”,

⁵⁹ “Kardeşlerime yardım et, onların imdadına yetiş” diye Allah’a yalvardı

⁶⁰ Tecellî kapısı açılır ve Ahmed durmaz, dünyadan gider.

⁶¹ Bu durumda üzüntüden binlerce insanın boyu kırıldı (boyunu büküldü).

⁶² Babası, annesi ve ihvânı (kardeşleri, dostları), bütün sevenleri, dostları

⁶³ Hepsî âh edip ağladılar, onların feryâdı tâ göğe dek yükseldi.

⁶⁴ Yanıma gelen kardeşlere, ruhuna Fâtîha okuyan cana,

⁶⁵ Ve bütün iman ehline selâmetle duâ etti

⁶⁶ Vuslat (kavuşma, buluşma) yolu görüldüğü için, o ay alınlı (Ahmed) dünyadan gitti.

⁶⁷ Gaipen bir Tîn kuşu gelip târîhini söyledi. Metinde Osmanlıca tı ile (طين tîn) yazılmıştır. Buna göre mürğ-i tîn çamur kuş demektir. Bu söylemde Ahmed Cemâlî'nin aslında çamurdan yaratılmış bedeninden çıkıp uçmuş olan ruhuna işaret görülmektedir. Ayrıca bunda Hz. İsmâ'nın

Gaipten bir Tîn kuşu gelip târîhini söyledi. Metinde Osmanlıca tî ile (طين) tîn) yazılmıştır. Buna göre mürğ-i tîn çamur kuş demektir. Bu söylemde Ahmed Cemâlî'nin aslında çamurdan yaratılmış bedeninden çıkıp uçmuş olan ruhuna işaret görülmektedir. Ayrıca bunda Hz. İsmâ'nın çamurdan yapıp üflediği şeklin kuş oluvmesine de işaret olabilir. İşte çamurdan çıkan ruh kuşu, (مرغ طين) mürğ-i tîn) Ebdced hesabıyla Ahmed Cemâlî Hazretlerinin vefat tarihidir. 40, م غ 200, ر 1000 ط 9 ن 50 =1309

Ahmed Cemâlî Hazretlerinin ruh yüceliğini ve olgunluğunu gösteren birçok olağanüstü haller arasında şu da vardır: İmam Mustafa Efendi bu melek huylu zatın cenazesini yıkarken önce taharet için ellerini edep yerine götürmek istemiş, fakat Ahmed Cemâlî mani olmak üzere elleriyle edep yerini kapatmış, bunun üzerine hayrete düşen imam duraksamıştır. Durumu üzüntü içinde izleyen Şeyh Hazretleri oğluna hitaben: “Oğlum ellerini çek, Allah'ın emri böyledir. Şeriatın emri yerine gelecektir” diye emredince genç veli edeple ellerini çekmiş ve imam cenazeyi yıkayıp kefenledikten sonra kendisine mahsus kabrine konulmuştur. Allah sırrını kutsasın ve bizi feyziyle yararlandırınsın.

Vilayet sahibi genç oğlunun vefatından ve başka erkek evlâdı da bulunmadığından ötürü Şeyh Hazretleri üzülmüş ve oğlunun ardından aşağıdaki beyitleri söylemiştir:

Benim baht-i siyahımdan çırağım yanmadı geçti
Bu cevri ile sitemden hiç felek utanmadı geçti
Aradım bürc-i eflâki tecellimden uyur kevkab
Meger taksimde böyle ahterim uyanmadı geçti
Ezelden çün kader olmuş teğayyür eylemez asla
Anınçün dâr-i mihnette beni yâr anmadı geçti
Yüzüm gülmedi hiçbir gün bu mihnet-hânede eyvâh
Eridi gitti ömrüm hicrane dayanmadı geçti
Ya ne dersin bu nefsin hiç hevasına nihayet yok
Bu kadar cevri-ü sitemden hâlâ usanmadı geçti
Nice türlü taâmlar ekl-ü, şerbetleri içti
Sinim yetmişe yetiştirdi bu zevke kanmadı geçti
Hüdâyî rağbet etme bu cihanın iş-ü nûşuna
Nice bin kahramanı gömdü âdem sanmadı geçti⁶⁸

çumurdan yapıp üflediği şeklin kuş oluvmesine de işaret olabilir. İşte çamurdan çıkan ruh kuşu, (مرغ طين) mürğ-i tîn) Ebdced hesabıyla Ahmed Cemâlî Hazretlerinin vefat tarihidir. 40, م غ 200, ر 1000 ط 9 ن 50 =1309

⁶⁸ Kara bahtımdan ötürü çırağım hiç yanmadı geçti
Bu eziyet ile sitemden felek hiç utanmadı geçti
Felekler burcunda (astrolojide şansımı) aradım, baktım ki şansımdan yıldız(ım) uyuyor
Meğer ezeli kaderim böyle imiş, yıldızım uyanmadı geçti
Bu benim ezelden kaderimdir, asla değişmez
Onun için bu sıkıntı yurdunda sevgili beni hiç anmadı geçti
Yüzüm gülmedi bir gün bu sıkıntı yurdunda eyvah

Ahmed Cemâli'nin ölümünden sonra öteki kızı Saâdet Hanımı anılan ...köyden ...zâde Abdullah Efendi ile evlendirip onu kendi yanına almış ve eğitmek amacıyla bir süre ziyaretçilere ekmek yapmak için gerekli unu getirmeğe me'mur etmişti. Bu zatın görevini dikkatle yaptığı görülünce Şeyh Hazretleri onun hakkında yazdığı aşağıdaki beyitleri gözden geçirirken Abdullah Efendi içeri girdi.

- Oğlum sana bir gazel yazdım, okur musun, dedi.
- Evet okurum cevabını verince
- Al da dikkatle oku ve mânâsını anla, ona göre hareket et diye emir buyurdu.

Gelelim konumuza: Söz konusu Abdullah Efendi, Şeyh Hazretlerinin hayatında mânevî görevleri tamamen yaptığından dolayı yönetim işini de kavramış, bu yüzden Hz. Şeyhin vefatından sonra onun halifesi olarak irşâdla görevlendirilmiştir. Fakat ecel vefa etmeyip 326 (1910) tarihinde âhiret yurduna göçmüştür. (Bundan anlaşılıyor ki Hacı Ömer Baba, bu tarihten iki üç yıl önce vefat etmiştir. Buna göre Şeyhin vefatı 1900 ile 1910 arasında olmalıdır.)

Abdullah Efendi'nin Ahmed, Nâzır, Ömer, İhsan isminde üç (dört değil mi) oğlu ve Tâhire isminde bir kızı olmuş, bunlardan Ahmed vefat etmiş ise de diğerleri hayattadırlar (Tabii bu notların yazıldığı tarih itibariyle hayatta imişler. Bu notların, 1950 veya daha önce yazıldığı tahmin edilebilir. Buna göre bu kişiler, 1940-50 arasında hayatta olmalıdırlar.) Daha sonra Saâdet Hanım Mollakendi'li Zilfi Efendi ile evlenmiş ve ondan da Osman ve Nihad isminde iki oğlu ve Pembe isminde bir kızı olmuştur. Bunlar yaşamaktadırlar ancak anneleri Saâdet Hanım 348 (1932) tarihinde ve kocası Zilfi Efendi de müteakiben ölmüştür. Yüce Allah hepsine rahmet eylesin.

1321 (1905) tarihinde Elaziz redif fırkasının muâmelât me'muru Mustafa efendi, Şeyh Hazretlerinden intisabederek çalışmış ise de memurluk görevi dolayısıyla çoğunlukla çeşitli duâlar ve virdler çekerek bir miktar nasip almıştır. Böyle olmakla beraber Şeyh Hazretlerine son derece bağlılık ve teslimiyeti ve hiç ayrılmak istemediğinden Hazret-i Şeyh küçük kızı Hafıza Hanımı bu zat ile evlendirmiş, bundan Ekrem adında bir oğlan çocuğu olmuştur ki Ekrem halen yaşamaktadır. Fakat babası Mustafa Efendi tarihinde vefat etmiştir. Hafıza Hanım ise Kövenk köyünde ile evlenmiş olup halen hayattadır.

Eridi gitti ömrüm ayrılığa dayanmadı geçti
Ya ne dersin bu nefsin arzusunun sonu yok
Bu kadar eziyet ve siteme karşın hâlâ usanmadı geçti
Nice çeşitli yiyecekler yedi, içecekler içti,
yaşım yaşım yetmişe yetiştii yine bu zevke kanmadı geçti
Hüdâyî bu dünyanın yaşamına, yiyip içmesine
Bu dünya nice binlerce kahramanı gömdü, onları hiç adam sanmadı geçti

Divanından görüşlerini yansıtan bazı seçmeler:

Et tevbe cürme iptidâ	Sana gele bûyi Hudâ ⁶⁹
Olma huzurundan cüda	Gelmez mi gör feyz-i Hudâ ⁷⁰
Gel sükût iyle sıyâm et	Zıkr-i Hüdâyî kiyâm et ⁷¹
Her an huzurda devam et	Gelmez mi gör feyz-i Hudâ
Ko bu dünyanın cengini	Bağla sivâdan kendini ⁷²
Küşâdet kalbin bendini ⁷³	Gelmez mi gör feyz-i Hudâ
Tarîk-ı Hak'ta kim gider	Feyz-i Hudâyî celbeder ⁷⁴
Allah ana imdâd eder ⁷⁵	Gelmez mi göre feyz-i Hudâ
.....	
Terk eyle sît-u sedâyı	Bulmak dilersen Hudâ'yı ⁷⁶
Dal bahr-i aşka Hüdâyî ⁷⁷	Gelmez mi göre feyz-i Hudâ

Dünyanın cazibesine kapılmamak gerekir

Bu dünya dâr-i gaflettir⁷⁸ râhatı hep yalandır ha
 Bilirsin âhiri fânî⁷⁹ vefasız bir cihandır ha
 Görünür türlü ziynetle gözüne gerçi bu dünya⁸⁰
 Bakıp nakşına aldanma bakası yok yalandır ha⁸¹
 Bilir misin duhûl eden Hüdâyî cennete kimdir⁸²
 Tutup emr-i İlâhîyi kulağına koyandır ha⁸³
 Hak aşkıyla yanıp yakılmalı
 Âlem-i aslımı fikreyle ağla⁸⁴ Düş aşk-ı Hudâyî su gibi çağla⁸⁵
 Günahına edip Tevbe gönülden Yüregın aşk ateşî ile dağla

İlâhî aşk bir okyanustur.

Aşk-ı dildârîde⁸⁶ yanmak dilersen bu fenâdan⁸⁷ geç

⁶⁹ Önce günahına tevbe et ki sana Tanrı kokusu gelsin.

⁷⁰ O'nun huzurundan ayrıla da bak bakalım sana Tanrı'nın feyzi gelmez mi?

⁷¹ Susma orucu tut, Tanrıya zikre çalış

⁷² Dünya kavgasını bırak, kendini Allah'ın dışındaki şeylerden bağla, alıkoy

⁷³ Kalbinin bağını çöz.

⁷⁴ Hak yolunda giden, Allah'ın feyzini çeker

⁷⁵ Allah ona yardım eder

⁷⁶ Allah'ı bulmak dilersen şöhreti bırak

⁷⁷ Hüdâyî aşk denizine dal

⁷⁸ Gaflet yurdudur

⁷⁹ Bilirsin sonu yoktur

⁸⁰ Bu dünya gözüne süslü, çekici görünür ama

⁸¹ Dünyanın nakışına, süsüne bakıp da aldanma, kalıcı değil, yalandır.

⁸² Hüdâyî cennete ikimin gereceğini bilir misin?

⁸³ Tanrının emrini tutup kulağına koyan cennete girer.

⁸⁴ Asıl âlemini düşün de ağla

⁸⁵ Tanrı aşkına düşüp su gibi çağla

⁸⁶ Sevgilinin aşkında

Tarık-i Hak'ta zâkir ol bu şöhrat-ü senâdan geç⁸⁸
Bu aşk bir bahr-i a'zamdır mevcine hiç nihayet yok⁸⁹
Hakikat mülküne azm et bu sakf ile binâdan geç⁹⁰

Allah'ın feyzi seher vakitlerinde coşup taşar

Her seherde saçar Hak feyz eder "Oh!"⁹¹
Kamu müznibânı tathîr eder oh⁹²
Hüdâyî nâçize mahabbetinden⁹³
Ne hoş bir cür'a verdin mest eder oh⁹⁴
Ne in'âmdır ne hoş ihsân ya Rabbi⁹⁵
Senin feyzin beni bîhûd eder oh⁹⁶

Allah yoluna her şeyini feda etmeğe hazır

Sana âşık olan sâlik daim kapında sâildir⁹⁷
Olursa her neye mâlik fedây-i Hakk'a kaildir⁹⁸

Halkla haşır neşir olmanın zararından yakınırsın

İhtilât-ı nâsla çok oldu bizim noksanımız⁹⁹
Gün begün artmaktadır hem cürm ile isyanımız¹⁰⁰

...

Bu vefasız dünyanın aldanma rengine aman¹⁰¹
Bir cîfedir dedi dünyâ Nebiyy-i zîşânımız¹⁰²
Ey Hüdâyî el açıp yalvar Hudâya her zaman¹⁰³
Korkma reddetmez kulunu Hâlik-ı ekvânımız¹⁰⁴
Tâlib-i dîdâr-i Hudâ¹⁰⁵ halk ile etmez ihtilât¹⁰⁶

⁸⁷ Yok olucu dünyadan

⁸⁸ Hak yolunda Allah'ı zikret, şöhrat ve övgü tutkusundan geç

⁸⁹ Bu aşk büyük bir denizdir, dalgası sonsuzdur.

⁹⁰ Hakikat yurduna git, tavan, çatı kurma, ev yapma sevdasından geç

⁹¹ Hak her seher vakti feyz saçar, "Oh" der

⁹² Bütün günahkârları temizler, oh

⁹³ Sevgisinden, aşkıdan

⁹⁴ Ne hoş bir yudum içirdin ki mest (sarhoş) eder oh

⁹⁵ Ya Rabbi ne büyük nimet ve ihsandır ki

⁹⁶ Senin feyzin beni akılsız, sarhoş eder

⁹⁷ Sâil: Dilenci.

⁹⁸ Sahibolduğu her şeyi Hak yolunda vermeğe razıdır.

⁹⁹ İnsanların içine karışmak yüzünden çok eksikimiz oldu.

¹⁰⁰ Bu yüzden günden güne suçumuz, günahımız artmaktadır.

¹⁰¹ Sakın bu vefasız dünyanın rengine aldanma

¹⁰² Çünkü şanlı Peygamberimiz "Dünya bir leştir" dedi.

¹⁰³ Ey Hüdâyî, her zaman el açıp Allah'a yalvar

¹⁰⁴ Korkma kâinâtı yaratan Rabbimiz kulunu reddetmez

¹⁰⁵ Dâdâr-i Hudâ: Tanrı'nın yüzü

Sâlik-i râh-i Kibriyâ halk ile etmez ihtilât¹⁰⁷
Hakk'ı daim zâkir olan leyl-ü nehâr zâri kılan¹⁰⁸
Tâlib-i dîdârı olan halk ile etmez ihtilât¹⁰⁹

Sâlik-i Hakk'a yakın ol, ehl-i dünyadan ırak¹¹⁰
Yâr-i sâdika karîn ol, ehl-i dünyadan ırak¹¹¹
Hep seni Hak'tan geri kor ger uyar isen ana¹¹²
Pendimi dinler isen ol ehl-i husrandan ırak¹¹³
Ey Hüdâyî gel tut pendini eyle amel¹¹⁴
Âşık-ı sâdık ile ol, ehl-i hevâdan ırak¹¹⁵

Gençlere öğütü

Gel ey püser zikre çalış, devam et rûz-ü şeb alış¹¹⁶
Terk eyle nefsin arzusun, izzet edip ruha barış¹¹⁷
Komaz bu aşk seni geri, sen durma hiç geç ileri
Elbet bulursun dilberi nefsinle her dem et yarış
Kime kim aşk rehber olur, maksuduna nail olur¹¹⁸
Âleme o sultân olur kalmaz noksanı bir karış¹¹⁹
Hakk'a tevekkül edersen yolunu tutup gidersen
Daim anı zikredersen görmezsin dünyada darış¹²⁰
Hüdâyî gel tevekkül et rızâyı bulmağa sa'yet¹²¹
Her dem huzûr-i Hakk'a git ana murâkib ol sarış¹²²

Geçici dünya zevkine aldanmamak gerekir

Bu dünyaya gelen canlar, gedây-ü bâ-y-ü sultanlar¹²³
Türâb oldu bütün anlar gelin zikredelim yâ hû¹²⁴

¹⁰⁶ Tanrı'nın yüzünü görmek isteyen (salık) halkın içine karışmaz.

¹⁰⁷ Büyük Allah'ın yolunda giden, halkın içine karışmaz

¹⁰⁸ Daima Hakk'ı zikreden, gece gündüz ağlayan

¹⁰⁹ Allah'ın yüzünü görmek isteyen halkın içine karışmaz

¹¹⁰ Hak yolunda gidenlere yakın ol, dünya peşinde koşanlardan ırak

¹¹¹ Vefâkâr dostu arkadaş ol, dünya peşinde koşanlardan ırak

¹¹² Dünyacıdan meded umarsan o seni Hak'tan geri kor

¹¹³ Öğütümü dinlersen ziyana uğrayan dünyacıdan uzak ol

¹¹⁴ Ey Hüdâyî gel öğüdünü tut, uygula

¹¹⁵ Sâdık âşıklarla beraber ol, keyfine uyanlardan uzak dur.

¹¹⁶ Ey oğul gel zikre çalış, gece gündüz devam edip zikre alış

¹¹⁷ Nefsin arzusunu terk edip ruha ikram et de ruhunla barış

¹¹⁸ Kimin rehberi aşk olursa o kimse amacına erer.

¹¹⁹ O insan âleme padişah olur bir karış eksigi kalmaz

¹²⁰ Sürekli Hakk'ı zikredersen dünyada dargınlık görmezsin

¹²¹ Hüdâyî gel Allah'a tevekkül et, O'nun zızasını bulmaya çalış

¹²² Her zaman Hakk'ın huzuruna git, O'nu gözetle, O'na sarıl

¹²³ Bu dünyaya gelen bütün canlar, Yoksullar, zenginler, ve sultanlar

Bu dünyaya gelen gitmiş kamu varını terk etmiş
Bugün tevbe bize yetmiş gelin zikredelim yâ hû
Bu dünya bir timarhâna¹²⁵ husûsâ nefse uyana¹²⁶
Gönül verme bu külhâna¹²⁷ gelin zikredelim yâ hû
Bu sîm-ü zeri derme gel inkârı ko ikrara gel¹²⁸
Bülbül gibi gülzâre¹²⁹ gel gelin zikredelim yâ hû
Meyil verme bu dünyâyâ iyâl-ü evlâd fitnedir hep¹³⁰
Düşersin sonra cezâyâ¹³¹ gelin zikredelim yâ hû
Etme sivâyâ iltifat diler isen gamdan necât¹³²
Ver Muhammed'e salavât gelin zikredelim yâ hû
Olma zâhid-i huşk ile koma mâsivâyı dile¹³³
Mücâhede et nefis ile¹³⁴ gelin zikredelim yâ hû
Elinde var iken fırsat Zikr-i Hudâye et dikkat¹³⁵
Tutup durmaz seni sıhhat gelin zikredelim yâ hû¹³⁶
Zikre meşgul ol sen heman kalbe dola nûr-i iman¹³⁷
Zikr-i Hudâ et her zaman gelin zikredelim yâ hû¹³⁸
Hüdâyî eyle pendî çözüle kalblerin bendî¹³⁹
Huzur-i kalble efendi gelin zikredelim yâ hû¹⁴⁰

Cenabı Hakk'a ilticası

İlticâ ettim sana¹⁴¹ ben yâ Kerîm-ü Zülcelâl¹⁴²
Cürmümü affeyle yâ Rab çekmeyem aslâ melâl¹⁴³

¹²⁴ Onların hepsi toprak oldular. Gelin zikredelim yahu. Bu kelime de cinas var: Hep halk dilinde söylenen yahu anlamında, hem de Allah'ın bir simgesi olarak yâ Hû anlamında. Yani Haydi yahu gelin zikredelim. Haydi gelin “ya Hû: Ey O, ey Allah!” diye zikredelim.

¹²⁵ Timarhane: Akıl hastanesi

¹²⁶ Özellikle nefse uyanlar için bu dünya bir akıl hastanesidir

¹²⁷ Bu külhâna gönül verme

¹²⁸ Bu altın gümüş yığmayı bırak, inkârı at, Hak sözü doğrulamaya gel

¹²⁹ Bülbül gibi gül bahçesine gel

¹³⁰ Bu dünyaya gönül vermek, çoluk çocuk hep fitnedir (aklını karıştırır), yolunu çeler.

¹³¹ Sonra cezâ giyersin....

¹³² Tasadan kurtulmak istersen, Hak'tan başkasına aldırış etme

¹³³ Kuru sofı ile beraber olma, mâsivâyı gönlüne koyma (diline de dolama).

¹³⁴ Nefis ile savaş, ...

¹³⁵ Elinde fırsat varken Tanrı'yı zikretmeğe dikkat et

¹³⁶ Sürekli sağlık yanında olmaz, bir gün sağlığını yitirir, hastalık içine düşebilirsin, ...

¹³⁷ Hemen zikre çalış ki kalbine iman ışığı dolsun

¹³⁸ Her zaman Tanrı'yı zikret,

¹³⁹ Hüdâyî öğüt ver ki gönüllerin bağı çözülsün

¹⁴⁰ Ey efendi gönül huzuru ile gelin zikredelim yâhû!

¹⁴¹ Sana sığındım

¹⁴² Kerîm-ü Zülcelâl: Çok cömert, haymetli, heybetli

Cürmüm anıp rûz-ü şeb istigfar edip ağlarım¹⁴⁴
 Mü'minem ya Rab beni hiç kılma sen ehl-i dalâl¹⁴⁵
 Son nefeste tevhid olsun bana vird-i zebân¹⁴⁶
 Mahv ede zenb-i vücudum ola yolunda hilâl¹⁴⁷
 Kıl nedâmet cürmüne ol sıdk ile sabit heman¹⁴⁸
 Şeyhini et râbîta gele sana feyz-i Zülâl¹⁴⁹
 Her suretle ittika et cümle haramdan sakın¹⁵⁰
 Ehl-i Hakk'a tîb olan eşyâ olur ancak helâl¹⁵¹
 İhtilât-ı nâs ile hiç etme ömrünü zâyî¹⁵²
 Ruz-ü şeb virdin daim olsun senin İsm-i Celâl¹⁵³
 Cân-ü dilden ey Hüdâyî mâsivâyı nefy edip¹⁵⁴
 Tut huzur zikr-i Hudâ et olma ebkem gibi lâl¹⁵⁵

Dîvanımı şöyle bitiriyor

Bihamdillah tamam oldu divânım
 Size armağanım olsun yâranım¹⁵⁶
 Yazıldı çok nasâyih eyle iz'ân¹⁵⁷
 Oku tamamıyla amel et her an¹⁵⁸
 Şeriatle âmil olup gidesiz¹⁵⁹
 Tarikatte Hakkı çok zikir edesiz¹⁶⁰
 Huzur-i tâmmı bulup hakikatte¹⁶¹
 Baka billâha eriş ma'rifette¹⁶²
 Bu üslûb üzre seyrini tamam et¹⁶³

¹⁴³ Ya Rabbi suçumu bağışla ki hiç üzüntü çekmeyeyim.

¹⁴⁴ Suçumu anımsayıp gece gündüz ağlarım, bağışlama dilerim

¹⁴⁵ Ya Rabbi ben inanıyorum, beni asla sapık kimselerden eyleme

¹⁴⁶ Son nefeste Tevhî Sözü (Allah'tan başka Tanrı yoktur) sözü dilimin virdi olsun, bu söz dilimden dökülsün. Bunu söyleyerek nefesimi vereyim.

¹⁴⁷ Bu tevhîd sözü, varlık günahımı silsin, vücudum senin yolunda hilâl gibi eriyip incelsin.

¹⁴⁸ Kararlı biçimde suçuna pişman ol, doğrulukta kal, ayrılma.

¹⁴⁹ Şeyhini râbîta et ki sana Haşmetli Yaratıcının feyzi gelsin.

¹⁵⁰ Daima korun, her türlü haramdan sakın

¹⁵¹ Hak ehline, ancak güzel olan şeyler helâldir.

¹⁵² İnsanların içine karışarak boş yere ömrünü zayi eyleme

¹⁵³ Gece gündüz Allah Allah diye zikret

¹⁵⁴ Ey Hüdâyî, gönülden mâsivâyı sür çıkar, kesin kararlılıkla bunu yap

¹⁵⁵ Huzur tut, Allah'ı an, dilsiz gibi lâl olma.

¹⁵⁶ Yâranım: dostlarım. Allah'a hamdolsun, divanım tamamlandı. Dostlar divanım size armağan olsun.

¹⁵⁷ Çok nasihat yazıldı, düşün, anla.

¹⁵⁸ Divanı tamamen okuyup her an gereğini uygula.

¹⁵⁹ Şeraîtin gereklerine uyun

¹⁶⁰ Tarikatte Hakk'ı çok zikredin

¹⁶¹ Hakikatte tam huzuru bul;

¹⁶² Ma'rifette baka billah (Allah ile var olma, O'nunla yaşama) düzeyine ulaş

¹⁶³ Bu biçimde Almlah'a gidişini tamamla

Havâss-ı evliyâ silkine var git¹⁶⁴
Fırsat elde iken gel tevbe eyle
Hakk'a rücû' et arz-ı hâcet eyle¹⁶⁵
Tut bu nasihatimi eyle iz'ân¹⁶⁶
Hakkı zikr eyle daim durma bir an¹⁶⁷
Tarîkat usulünü ettim ayân¹⁶⁸
Okuyup amel ede kamu ihvân¹⁶⁹
Alalar lezzeti derûn-i dilden¹⁷⁰
Hakkı zâkir olalar hem gönülden¹⁷¹
Unutmayın beni gözüm mürîdim¹⁷²
Budur sizden benim recam ümidim¹⁷³
Hüdâyî bu dîvânı tertib etti¹⁷⁴
Emânet eyledi ihvâna gitti¹⁷⁵
Dedi bir mürğ-i hakîm oldu tamam
1318
Bu Dîvân-i Hüdâyî de vesselâm¹⁷⁶

¹⁶⁴ Seçkin velîler arasına git

¹⁶⁵ Fırsat elde iken tevbe edip Hakk'a dön, dileğini O'na sun!

¹⁶⁶ Bu öğüdümü tut, anla

¹⁶⁷ Sürekli Hakk'ı zikreyle bir an bile durma

¹⁶⁸ Tarîkat usulünü açıkladım

¹⁶⁹ Ki bütün kardeşler okuyup uygulasin.

¹⁷⁰ Bu söylediklerimi yaptıkları takdirde gönlün içinden tad alırlar, bunun tadını gönüllerinde duyarlar

¹⁷¹ Gönülden Allah'ı zikrederler

¹⁷² Gözüm, mürid(ler)im beni unutmayın

¹⁷³ Sizden ricam ve beklentim beni unutmamanızdır.

¹⁷⁴ Hüdâyî bu dîvânı düzenledi

¹⁷⁵ İhvâna emanet eyleyip gitti.

¹⁷⁶ Bir *mürğ-i hakîm* (Hikmet sahibi bir kuş) dedi ki: Bu Hadâyî Dîvânı da tamamlandı. *mürğ-i hakîm* ebced hesabıyla Dîvânın tamamlandığı tarih olan 1318(1903)'i göstermektedir.